

Марија МИЈАЛКОВИЋ

Министарство просвете и спорта Републике Србије, Београд

Доц. др Сања МИЈАЛКОВИЋ

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Методи и средства васпитања и образовања младих у функцији развијања безбедносне културе и превенције криминала

УДК: 343.9.02:343.985

Апстракт: Као резултат истраживања за унапређење безбедности у школама и уопште безбедности младих, средином 2005. године започело се са реализацијом истраживачког пројекта под називом „Учењем до безбедности“. Циљ пројекта био је увођење Безбедносне културе, као нове наставне предмете у програм средњешколске образовања. У оквиру овог предмета, требало је да се стичу знања о савременим безбедносним проблемима и механизмима (само)заштите од њиховој илегалној деловања. Међутим, реализација пројекта је „ирегуларно замрзнута“, а већи део наставних садржаја из области безбедности истражује се у оквиру предмета Грађанско васпитање. С обзиром на то да је реч о новини у домаћем образовном систему, у раду се настоји дефинисању метода и средстава васпитања и образовања појединих садржаја из области безбедности, као и фактора од којих зависи њихов избор. У том смислу, приказани образовни методи су у извесном обиму поодни и за извођење појединих садржаја предавања и вежби, у оквиру ситуација безбедности на високошколским условама, па и на Криминалистичко-полицијској академији.

Кључне речи: васпитање и образовање младих, васпитно-образовни методи и средства, безбедносна култура

Увод

Традиционално, улога школе није само едукативна, односно преношење одређених знања која су неопходна за даље школовање и за будуће занимање појединаца. Подједнако је значајна и припрема младих за њихово свеколико активно учешће у друштвеном животу. Ово свакако подразумева и преношење одређених знања и вештина, као и изградњу ставова ученика о потреби да се сами заштите од разноврсних појава којима се угрожава њихов живот и имовина, живот и имо-

вина лица из њиховог окружења, као и друге вредности друштва. То се постиже непосредним и правилним личним ангажовањем у случају било какве опасности и/или алармирањем социјалног окружења, пре свега друштвених субјеката у чијој је надлежности старање о безбедности. Резултат тога био би да појединац, пре свега млади члан нашег друштва, не буде само пасиван субјект којег штите друштво и држава, него активни фактор личне, туђе, јавне, па и националне безбедности. Таква способност појединца да самоиницијативно и правилно учествује у реализацији друштвене функције безбедности назива се безбедносном културом, чија је доминантна улога – превенција криминала и других појава угрожавања безбедности.¹

С тим у вези, средином 2005. године започета је реализација пилот пројекта Министарства просвете и спорта Републике Србије и Факултета безбедности Универзитета у Београду под називом *Учењем до безбедности*, чији је циљ био да се увођењем факултативног наставног предмета Безбедносна култура у средње школе унапреди безбедност школске популације. Наставни предмет се експериментално изводио у двадесет школа у Србији. Као резултат реализације једне од фаза овог пројекта, настала је монографија *Безбедносна култура младих – како безбедно живећи*² која би требало да представља основу будућег уџбеника за истоимени предмет. С обзиром на то да је безбедносна култура новина у домаћем васпитно-образовном систему, настојаћемо да наставне садржаје наведене монографије (о чему ће бити речи у раду) сагледамо из угла педагошких начела и правила реализације наставног процеса, пре свега из аспекта васпитно-образовних метода³ и средстава.

¹ Наиме, безбедносна култура је скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање и процес, о потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених и међународних вредности од свеколиког угрожавања. Више о томе: Стајић, Љ., Мијалковић, С., Станаревић С.: *Безбедносна култура*, Драганић, Београд, 2004, стр. 34–35.

² Аутори монографије су др Љубомир Стајић, др Саша Мијалковић и Светлана Станаревић, а издавач је Издавачка кућа Драганић из Београда. Иначе, ова монографија је инспирисана претходно поменутом монографијом исте групе аутора, на основу које је на Факултету безбедности Универзитета у Београду, али и на другим факултетима земаља бивше СФРЈ, уведен истоимени наставни предмет. Њихови садржаји су у односу општег према посебном.

³ Метод је осмишљен и устаљен поступак или начин за реализацију васпитно-образовних циљева и задатака. У оквиру једног метода користи се више средстава. Васпитно-образовна средства су природни објекти, предмети, појаве и стања, производи људског стваралаштва и рада, културне, уметничке и цивилизацијске тековине и вредности, друштвено уређење и односи, положај појединца у друштву, масовна средства комуникације итд., погодни за остваривање васпитно-образовних циљева и задатака. *Педагошки лексикон*, Завод за издавање уџбеника и наставних средстава, Београд, 1996, стр. 475.

Методи и средстава васпитања и образовања погодни за развијање безбедносне културе

Безбедносна култура својим садржајем, сликовито речено, представља „разнобојан кишобран који покрива различите теме и области живота“. Реч је, пре свега, о поступцима младих приликом сусрета са појавама угрожавања безбедности, као и о моделима превенције друштвено-негативних појава.⁴ Таква разноврсност садржаја омогућава различите приступе и начине преношења знања на младе и њиховог усвајања. Школа је један од фактора безбедносне културе, а наставници и стручни сарадници једни од главних чинилаца изградње и преношења безбедносне културе на младе генерације. Њима је на располагању широк спектар васпитних метода и средстава којима се могу служити, у циљу развијања безбедносне културе младих. Како школа има улогу у васпитању и образовању младих и њиховој припреми за практичан живот, тако јој се отварају могућности да се у остваривању тог циља служи разноврсним методима и средствима васпитања и образовања.

Циљ изучавања безбедносне културе јесте да млади стекну, развију и оспособе се да сами дограђују и мењају своју културу безбедног живљења и да је даље преносе. С тога би требало тежити да се код младих развије одговорност, толеранција, ставови и уопште свест о потреби и значају заштите личних и друштвених вредности, личног и имовинског интегритета, као и вредности лица из непосредног окружења.⁵ Обавеза је наставника да образује младе преношењем знања, информација, научних истина, моралних закона, традиције и система вредности свог друштва и глобалног друштва у настајању. То се постиже тзв. *монолошким методом*, кроз *предавања* (тумачење, систематизација, упоређивање и уопштавање знања), *причање* (излагање анегдоте, догађаја, приче) и *описивање* (дефинисање битних својстава и обележја појава на основу којих се оне могу идентификовати). Тиме се стварају услови и адекватна образовно-васпитна ситуација у којој ће ученици свесно, активно и критички прихватити нова сазнања, из-

⁴ Више о томе: Мијалковић, С.: *Безбедност у школама – Сигнал за узбуну*, Professional Security Systems, ДИИР д.о.о., Београд, број 2/2004, стр. 11–12.

⁵ У последње време се све више напора улаже и на решавању све озбиљнијих проблема безбедности у школи. Реч је о угрожавању физичког, моралног и имовинског интегритета учесника васпитно-образовног процеса у свим ситуацијама које су у директној и индиректној вези са наставним и ваннаставним активностима у школским објектима или ван њих, оштећењу или уништењу школских објеката и оштећењу, уништењу или отуђењу имовине школе, као и дисфункцији васпитно-образовног процеса независно од самих намера и циљева носилаца угрожавања безбедности. Више о томе: Мијалковић, С.: *Актуелни проблеми безбедности у школи*, *Безбедност*, број 5/2005, стр. 800–820.

градити поглед на свет и оформити своја уверења и ставове. Тек када усвоје моралне нормe и систем вредности, млади ће се и понашати у складу са њима. То је суштина *уверавања и убеђивања* као општег васпитног метода. Овај се метод реализује извесним средствима васпитања и образовања попут сервирања информација, чињеница, научних сазнања, закона и друштвених обичаја.⁶ Управо се путем ових средстава млади упознају са оним што је вредно, друштвено пожељно, вечито, право. С тим у вези, наставник пласира информације, објашњава их ученицима и студентима, повезује са претходно стеченим знањем, наводи примере, саветује, упућује и упозорава, указујући на позитиван правац у формирању погледа на свет.

Након што упозна слушаоце са одређеном темом из безбедносне проблематике, наставник може приступити примени метода које захтевају неко предзнање ученика.

Могућности примене *дискусије*, односно *окрулої сїола* или *гебаїе* у образовању за безбедност су велике. Ова тзв. *дијалoшка методa* састоји се у размени мишљења, која подразумева извесно предзнање о проблему, уз изношење личних ставова и супротстављање другачијим схватањима. Циљ овог метода је стварање нових претпоставки за отклањање дилема у решавању безбедносних проблема. Ова метода је од великог значаја за развој личности појединца, као и за развој његове безбедносне културе јер подразумева толеранцију, поштовање права других, уважавање разлика. Након дискусије, свако може сагледати свој положај у односу на друге, а такође и да себе сагледа из угла других. Ово је прилика да се свако изрази, да искаже своја гледишта, а кроз њих и своја осећања и потребе. С друге стране, младима се пружа прилика да увиде докле досеже граница њихових личних потреба, захтева и права, како не би угрозили права и потребе других.

Један од облика овог метода свакако је и организовање *їрибина са учешћем сїручњака одређених їрофила*. Реч је о продукту сарадње школе и установа из друштвеног окружења. Мисли се, пре свега, на гостовање стручњака из области здравства, полиције, правосуђа, центра за социјални рад, научних и сличних институција, што омогућава интердисциплинарно сагледавање проблема. При том се указује на узроке и последице одређених појава, наводе се примери из праксе, пружају упутства и савети за спречавање и решавање угрожавајућих појава. Овај метод је најпогоднији за проучавање болести зависности, полно преносивих болести, насиља у породици, на улици и спортским манифестацијама, трговине људима, проституције, потреба и начина сарадње младих са службама безбедности, безбедности у кући, заштити личне имовине, учествовања у саобраћају и слично.

⁶ Више о томе: Трнавац, Н., Ђорђевић, Ј.: *Пегаїоїја*, Научна књига, Београд, 1992., стр. 127–131.

Разговор је идеална прилика да ученици и студенти буду мисаоно активни, да истражују узроке и укажу на последице одређеног понашања. Наставник би тада требало да поприми улогу водитеља који разговор усмерава ка одређеном циљу.

Илустративно-демонстративни метод заснован на *показивању* и *исмаирању* представља чулну спознају проблема базирану на принципу очигледности. За стицање знања и што дубљих уверења у развијању безбедносне културе од великог је значаја показивање визуелних средстава попут слика, модела, шема, филма. За подстицање негативног става према злоупотреби дрога, јак утисак оставиће филм – животна прича, исповест неког познатог младог глумца. За слушаоце ће бити значајно да непосредно или на слици виде изглед појединих врста опојних дрога, начин њиховог паковања и пласирања на „нарко тржиште“ не би ли у животу били спремни да је препознају и одбаце. Још јачи утисак оставиће исповест неког леченог наркомана. Када је реч о сектама и њиховом деструктивном деловању, филм може изазвати јаке емоције и формирање безбедносно исправних ставова. То може бити документарни филм или филм популарне продукције, који у себи носи поучне поруке, има наглашене поучне моменте, а његова тематика одражава актуелни безбедносни проблем. Након филма, пожељно је заједнички прокоментарисати оно што се у њему могло чути и видети. Наставник може да препоручи ученицима и студентима да погледају ТВ емисије посвећене темама из домена решавања безбедносних проблема, па да их заједнички коментаришу у школи. На тај начин, они би били и чулно и мисаоно ангажовани да упамте и прибележе оно што сматрају најбитнијим. Употреба аудио визуелних медија у настави доприноси уважавању принципа динамичности, актуализације, очигледности и интеракције.

Млади се са појавама угрожавања безбедности могу упознати *анализом садржаја одређених писаних извора* попут уџбеника, научно-стручне литературе, штампе, плаката, брошура и сличног пропагандног материјала. Овај метод познатији је и као *текст-метод*. Текстови се могу користити на часу, док је значајнија њихова употреба у самодукацији, односно при самосталном прикупљању информација и стицању сазнања. На референтне и репрезентативне текстове указује наставник, с тим што и ученици и студенти могу да добију задатак да сами пронађу илустративне текстове. Важно је да текст одговора постављеном циљу и задатку безбедносне културе, да у себи носи поруке и указује или упозорава на штетност извесних модела понашања, или на потребу за одређеним понашањем. Самостална анализа текста захтева читање са разумевањем, издвајање и бележење битних елемената текста, његово тумачење и повезивање са претходно стеченим знањима. Тако се, на пример, трговина људима може проучавати из уџбеника, научне литературе, чланака дневне штампе или брошура невладиних организација.

Сложенија, обимнија и компаративна анализа садржаја више писаних извора представља тзв. *теоријско истраживање*. Пожељно је да се спроводи под надзором (менторством) наставника. Резултати истраживања презентују се у форми *семинарског рада*. С друге стране, ученици и студенти могу да учествују и у *шеренским истраживањима*, пре свега као истраживачи који, у складу са претходно сервисираним упутствима наставника, прикупљају податке (тзв. анкетари, интервјуери, посматрачи). Овом методом могу се истраживати многи безбедносни проблеми, и то прикупљањем података од самих ученика, од запослених у полицији, болницама, судовима, локалним медијима или из њихових евиденција. Истраживања доприносе развијању независног размишљања, критичке анализе добијених података и продубљују разумевање и однос према сложеним питањима безбедности. С обзиром на узраст, предзнање и могућности ученика да учествују у оваквим истраживањима, овај метод је погоднији за тимско ангажовање ученика старијих разреда, односно студената свих година студија.

Креативно изражавање је један од метода практичних активности ученика. Реч је о маштовитом, креативном и слободном изражавању мисли, осећања и ставова кроз писану или ликовну форму. Ученик добија прилику да на практичан начин покаже свој став према негативној појави. Тако се на пример, став према алкохолизму, наркоманији, проституцији, насиљу и сличним појавама може изразити цртежом, симболом, песмом или писаним радом у виду литерарног рада, пароле, поруке.

Едукативна радионица, као савремени метод рада у настави, представља специфичан облик групне интеракције у којој наставник (који поприма улогу водитеља) и ученици/студенти заједнички обрађују релевантну тему из области безбедности. Полази се од искустава присутних која се постепено уобличавају, уопштавају и подижу на виши ниво свести и знања, погодних да усмере њихово понашање у различитим животним ситуацијама. Овај метод усмерен је ка стицању и развоју конструктивних социјалних вештина, те је погодан при учењу о толеранцији, људским правима, решавању конфликта и слично. Једна од варијација овог метода је и тзв. *ситуација случаја*. Реч је о анализи конкретног стварног или измишљеног догађаја, односно његових појединих елемената (активних и пасивних актера, узрока, последица, времена и места догађаја итд.). Ученици или студенти се могу поделити у више тимова, при чему ће сваки од њих анализирати различите истородне догађаје (тзв. *ситуација вишеструког случаја*), при чему ће кроз завршну дискусију извести генералне закључке о конкретној појави угрожавања безбедности. Тиме се подстичу аналитичке способности ученика и студената, вештине решавања безбедносних проблема и осећај за тимски рад.

Симулација је један од најефикаснијих метода за остваривање интеракције између ученика/студената, као и између њих и наставника. Ученици симулирају одређену животну ситуацију према унапред осмишљеном сценарију.⁷ Након завршене „представе“, „публика“ анализира и оцењује одређено понашање и поступке актера симулације. Овај метод је погодан за анализу конфликтних ситуација, идентификацију и отклањање полних, расних, верских, социјалних и статусних предрасуда, за развијање толеранције, за сагледавања статуса сексуално и радно експлоатисаних лица, развијање еколошке, здравствене и саобраћајне културе и анализу сличних садржаја безбедносне културе.

*Игре улога*⁸ подразумевају додељивање конкретних улога појединцима који ступају у извештан, спонтани друштвени однос карактеристичан за одређене појаве угрожавања безбедности. Разлика од симулације је у томе што се актерима додељују улоге и даља збивања се одвијају спонтано, без прецизно осмишљеног сценарија. Акцент се ставља на анализу личног доживљаја актера у конкретној ситуацији, док је код симулирања тежиште на групној анализи самог догађаја. Овај метод је погодан за анализу и оцену разних облика вербалног, физичког, сексуалног, емоционалног насиља, насиља усмереног ка одузимању имовине, ситуација терористичких претњи или напада, деловања деструктивних секти, дискриминације, кршења људских права и сличних појава.

Наведена листа метода погодних за извођење наставе из области безбедносних студија свакако није коначна. Основи конституенс ових метода чине тзв. општи методи васпитања и образовања: метод уверавања (о чему је већ било речи), подстицања, навикавања и спречавања.⁹ *Подстицањем* се кроз изражавање брига и разумевања, храбрење, признавање, похвале и награђивање младих стимулише њихова мотивација за активно и самоиницијативно учешће у развоју личне и колективне безбедносне културе. *Навикавањем (вежбањем)* се кроз практичне поступке утврђују усвојена знања, норме, прописи као и усклађеност поступака младих са стеченим знањима. *Спречавањем* се кроз извесна неодобравања, примедбе, забране, критике и кажњавање усмерава или коригује понашање појединаца према начелима безбедносне културе.

⁷ Више о томе: Ковачевић, З.: *Динамичност наставе као средство и као циљ*, Настава и васпитање, број 2–3/2005, стр. 228.

⁸ Примена овог метода се све више препоручује у процесу упознавања ученика са људским правима.

Више о томе: *Подучавање људским правима – Практичне активности за основне и средње школе*, Канцеларија Високог комесара за људска права – Уједињене нације, Њујорк и Женева, 2004, стр. 29.

⁹ Трнавац, Н., Борђевић, Ј.: *истио*, стр. 131–140.

Фактори избора васпитних и образовних метода и средстава

Размишљање о методама заснива се на претпоставци да је безбедносна култура саставни елемент једног или више наставних планова и програма, односно студијских програма, и да се њени циљеви постижу кроз наставу и ваннаставне активности у школи и током студија. Садржаји безбедносне културе могу се проучавати у оквиру посебног – истоименог наставног предмета, у оквиру више постојећих предмета, на часовима одељенског старешине у школама, у оквиру менторског рада на факултетима или у оквиру рада одређених секција у школама и на факултетима.

У избору метода и средстава васпитања и образовања учествује више чинилаца. Један од њих свакако су *узраси младих, њихове потребе, интересовања и предзнања*. Иако је наставни предмет *Безбедносна култура* у склопу пилот пројекта експериментално уведен у први разред двадесет средњих школа у Србији, одређену безбедносну проблематику деци ваља предочити много раније. Наиме, време пубертета је период посебне осетљивости, време када се тежи осамостаљивању, доказивању и самоафирмацији адолесцената. Несигурност, осетљивост и жеља за превременим одрастањем често повуку младе у разне врсте порока или их усмере ка погрешним вредностима и моделима понашања. Поред раног детињства у којем би родитељи породичним васпитањем поставили темељ за изградњу безбедносне културе, период пубертета био би стуб за њену доградњу. Тиме би се превентивно утицало на младе тако што се садржаји безбедносне културе временом понављају, допуњују, мењају у складу са узрасним карактеристикама младих. Важно је да сами ученици буду активни у усвајању и стицању безбедносне културе, да буду активни субјект васпитно-образовног процеса. Зато је битно осмислити методе које ће их активирати, подстаћи на размишљање, изазвати одређене осећаје.

Следећи фактори од којих зависи избор метода васпитања и образовања били би *циљ и задаци безбедносне културе*, као наставне дисциплине. Првенствени *циљ* овог предмета јесте развијање образаца понашања код ученика и студената на основу којих ће допринети превенцији и сузбијању појава угрожавања безбедности, односно очувању личних и друштва вредности. *Материјални задатак* образовања за безбедност подразумева стицање знања, конкретизацију чињеница, пружање информација и аналитичко-критички приступ наставном садржају безбедносне културе. Развијање способности и вештина за практично супротстављање појавама угрожавања личне и друштвене безбедности карактеришу *функционални задатак*. Веома важан *васпитни задатак* тиче се правилног избора и примене васпитно-обра-

зовних метода којим ће се у формирању исправних уверења и ставова, у домену безбедносне културе, остварити највећи ефекти.

Садржаји којима би се овај циљ постигао су разноврсни: од упознавања са људским правима и дужностима, толеранцијом, равноправношћу полова, са основним чиниоцима и појавама које могу угрозити безбедност појединца и друштва, до предлога и савета о моделима спречавања неких угрожавајућих појава, отклањања њихових штетних последица, заштите и помоћи жртвама појава угрожавања, алармирања државних органа надлежних за решавање појединих безбедносних проблема и активне сарадње са истим органима. Конкретније, млади би се упознали са проблемом наркоманије, алкохолизма, коцкања, тероризма, насиља, трговине људима, секти, односа према животној средини, понашањем у саобраћају, сарадњом са државним органима и слично. Сваки од наведених садржаја може се проучавати помоћу једне или више метода и средстава васпитања и образовања.

Мотивација наставника за рад такође је важан фактор. Мотивисан наставник је и креативан и има енергије да употреби своје способности и знања у проналажењу различитих и ефикаснијих начина за едукацију младих. Фактори његове радне мотивације су многобројни, при чему се могу издвојити неки најутицајнији: економски статус наставника, социјална клима и квалитет међуљудских односа у колективу, техничка опремљеност школе и факултета и услови рада, лични проблеми наставника, могућности његовог даљег стручног усавршавања, квалитет сарадње са службом стручних сарадника, родитеља и друштвених субјеката, стање безбедности георегије у којој се школа или факултет налази и многи други. Наставници се тешко прилагођавају променама у образовно–васпитном раду, те радије прибегавају устаљеном начину рада који захтева мање енергије и труда, чиме се умањује и степен мисаоних активности ученика и студената.

Квалитет сарадње субјеката васпитно-образовног процеса, првенствено на нивоу ученик/студент – наставник, ученик – родитељ и наставник – родитељ, као и њихова сарадња и степен узајамног поверења и разумевања са стручним сарадницима школе (психолог, педагог, социјални радник),¹⁰ такође је важан фактор у избору васпитно-образовних метода и средстава. Од тога првенствено зависи идентификација конкретних потреба, односно интересовања за проучавање безбедносних проблема као и најпогоднијих метода за преношење знања.

Квалитет сарадње школе/факултета са установама и институцијама из друштвеног окружења условљава сведимензионалност сагледавања одређених безбедносних појава, из више научних углова и

¹⁰ Више о томе: Трнавац, Н.: *Педагог у школи – Прилози методологији рада школских педагога у основној и средњој школи*, Учитељски факултет у Београду – Центар за усавршавање руководиоца у образовању, Београд, 1996, стр. 199–210.

уз више информација. Ово је значајно јер су за решавање различитих безбедносних проблема најчешће надлежни различити субјекти. Њихово ангажовање у процесу наставе имало би двоструке ефекте: *прво*, ученици и студенти ће добити информацију из „прве руке“, од људи који се свакодневно сусрећу с извесним безбедносним проблемима и *друго*, најбоље ће спознати начин сопственог поступања у случају сусрета с таквом појавом.

Најзад, од значаја за избор метода и средстава васпитања и образовања свакако су и *одремљености и техничке могућности школе/факултета*. Савремене тенденције у васпитно-образовном процесу захтевају употребу савремених научних и техничких достигнућа, као што су ТВ пријемници, видео рекордери, радио-касетофони, камере, видео бимови, видео пројектори, графоскопи, рачунари са пратећом опремом, интернет и друга средства. Међутим, чињеница је да многе школе и факултети у Србији оскудевају у наведеним средствима, што у многоме ограничава и избор метода извођења наставе.

Реч је, пре свега, о основним факторима избора метода и средстава за васпитање и образовање младих у процесу изградње њихове безбедносне културе. Поред ових, у едукативној пракси свакако су присутни и други, мање важни фактори.

Закључак

Потребе за прихватањем принципа и правила безбедносне културе црпе се из безбедносне стварности и свакодневице савременог друштва и друштвених односа које карактеришу све структуралније деструкције. Примери из свакодневног живота младих који остају без своје имовине, бивају телесно повређени или лишени живота, или пак прибегавају злоупотреби алкохола и психоактивних супстанци, самоповређују се или врше самоубиства, указују на неопходност посвећивања веће пажње образовању из области безбедности.

Досадашња пракса извођења наставе у основном, средњем, вишем и високом образовању показује да су наставници генерално склонији употреби традиционалних метода и средстава, првенствено монолошке методе и других метода које захтевају мање личног ангажовања у припреми и извођењу наставе. Последица тога је нижи степен мисаоне активности ученика и студената у процесу наставе, што резултира скромнијим фондом усвојеног знања. То указује на потребу примене савременијих васпитно-образовних метода и средстава. Реч је, пре свега, о методама дискусије, трибине са учешћем стручњака одређених профила, креативног изражавања, едукативне радионице, симулације и игре улога, заснованих на општим васпитним методама уверавања, подстицања, навикавања и спречавања.

Указивање на васпитне методе и средства чије коришћење унапређује безбедносну културу младих, доприноси и дидактичко-методичком образовању наставника. Разноврсност метода у складу је са разноврсношћу садржаја који се проучавају. Један безбедносни проблем може се сагледати из више углова и решити на више начина, што младима омогућава да задовоље своје потребе, интересовања, те да се свесно и активно укључе у изградњу своје безбедносне културе. Наведеним наставним методама, као и њиховим комбиновањем у пракси, настава се чини ближом реалном животу, испуњава се динамиком, активностима итд. Тиме се негују принципи очигледности, свесности, индивидуализације, хуманости, евалуације и самоевалуације, динамичности, повезаности са реалним животом, актуализације, интеракције и други. За ефикасну примену метода о којима је било речи неопходно је уважавање личности ученика и студената, њихових потреба, интересовања и узрасних карактеристика, али и специфичности безбедносне проблематике социокултурног амбијента у којем живе, крећу се и образују.

Употребом ових метода у настави, неговањем безбедносно исправног понашања и уважавањем личног примера родитеља и наставника допринеће се повећању свести о потреби за поштовањем друштвених и моралних норми. То се тренутно постиже реализовањем наставе из предмета Безбедносна култура на неколико факултета, односно у првом разреду средње школе док је трајао пројекат *Учењем до безбедности*.

С обзиром на то да је старосна граница младих који су активни или пасивни актери појава угрожавања, или њихови посматрачи све нижа, неопходно је да се школска популација са садржајима безбедносне културе упозна у ранијем узрасту. С обзиром на то да је реч о факултативном, изборном предмету, наставне јединице из његовог садржаја требало би предавати и у оквиру других, адекватних наставних предмета (нпр., грађанско васпитање, биологија, познавање природе и друштва, информатика, техничко образовање итд.), секција и часова одељенског старешине.

Најзад, пожељно је и да се Безбедносна култура, која би се изучавала на вишем нивоу апстракције, уведе и у систем високог образовања. Осим факултета на којима се изучава (Факултет безбедности у Београду, Правни факултет у Новом Саду, Факултет криминалистичких наука у Сарајеву...), било би добро да се уведе и на свим осталим факултетима, макар као факултативни – изборни предмет. Искуства другог коаутора, који је као предавач по позиву одржао предавања о неким савременим безбедносним проблемима (секте, наркоманија и наркокриминал, илегалне миграције и трговина људима, тероризам, организовани криминал) на више факултета и виших школа у Србији (јер студенти нису имали прилику да кроз редовно образовање стекну извесна знања о њима), свакако да потврђују ову премису.

Литература:

1. Бошковић, Г., Симић, Б.: Искуства у реализацији пројекта „Школски полицајац – пријатељ и заштитник деце“, Безбедност, број 5/2004.
2. Ковачевић, З.: Динамичности наставае као средство и као циљ, Настава и васпитање, број 2–3/2005.
3. Мијалковић, С.: Безбедности у школама – Сигнал за узбуну, Professional Security Systems, ДИИР д. о.о., Београд, број 2/2004.
4. Мијалковић, С.: Актуелни проблеми безбедности у школи, Безбедност, број 5/2005.
5. Педагошка енциклопедија, I том, Завод за уџбенике, Београд, 1989.
6. Педагошки лексикон, Завод за издавање уџбеника и наставних средстава, Београд, 1996.
7. Подучавање људским правима – Практичне активности за основне и средње школе, Канцеларија Високог комесара за људска права – Уједињене нације, Њујорк и Женева, 2004.
8. Стајић, Љ., Мијалковић, С., Станаревић, С.: Безбедносна култура, Драганић, Београд, 2004.
9. Стајић, Љ., Мијалковић, С., Станаревић, С.: Безбедносна култура младих – како живети безбедно, Драганић, Београд, 2006.
10. Трнавац, Н., Ђорђевић, Ј.: Педагогија, Научна књига, Београд, 1992.
11. Трнавац, Н.: Педагогија у школи – Прилози методици рада школских педагога у основној и средњој школи, Учитељски факултет у Београду – Центар за усавршавање руководиоца у образовању, Београд, 1996.

Abstract: A pilot project named „Through Learning to Safety“ was launched in mid-2005 as a result of overall efforts to enhance safety in schools and safety of the young in general. The aim of the project is to introduce „Safety Awareness“ as a new subject in the high school curriculum. This subject would provide students with knowledge about current safety problems and the mechanism of (self)protection from their bad influence. This is a novelty in our educational system so that this paper presents an attempt at defining educational methods and means suitable for dealing with certain problems of the new subject. It also defines the factors which influence the choice of certain issues to be dealt with in the new school subject.

Key words: educational process, educational methods and means, safety awareness, crime prevention, factors used in choosing educational methods and means.
